Materiallar to’plami · Conference Proceedings

“Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlarni ta’minlash: global chaqiriqlar va milliy yechimlar(Fuqarolarning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlari: transmilliy muammolar va ularni hal etish mexanizmlari)”

IQTISODIY, IJTIMOIY VA MADANIY HUQUQLARNI TA’MINLASH: GLOBAL CHAQIRIQLAR VA MILLIY YECHIMLAR

01 October – 14 November 2026

UDK 338.48

INNOVATSION TURIZM XIZMATLARI: BOZOR EHTIYOJLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

Asiljon Yulchiyev[a,*], Mardona Halimjonova[b], Zebo Rayimjonova[b]

[a] *Farg’ona davlat universiteti, Turizm va menejment kafedrasi katta o’qituvchisi, i.f.f.d., PhD*

[b] *Farg’ona davlat universiteti, Turizm va mehmondo’stlik mutaxassisligi magistranti*

✉ asiljon88@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada zamonaviy jahon iqtisodiyoti hamda O’zbekiston sharoitida innovatsion turizm xizmatlarini rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlari kengaytirilgan holda tahlil qilinadi. Post-pandemiya davrida iste’molchilar xulq-atvorining tubdan o’zgarishi, raqamli texnologiyalar (sun’iy intellekt, Big Data, AR/VR, IoT va blokcheyn) integratsiyasi, giper-shaxsiylashtirilgan hamda barqaror turizm xizmatlariga bo’lgan bozor ehtiyojlari chuqur yoritilgan. Shuningdek, milliy turizm industriyasida raqobatbardoshlikni oshirish, TravelTech ekotizimini shakllantirish va O’zbekistonda zamonaviy turizm xizmatlarini modellashtirish bo’yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar

Innovatsion turizm, TravelTech, sun’iy intellekt, giper-shaxsiylashtirish, barqaror turizm, tajriba iqtisodiyoti, Big Data, smart turizm, raqamli ekotizim.

DOI: 10.5281/zenodo.23771700

KIRISH

Zamonaviy jahon iqtisodiyotida turizm iqtisodiy o‘sish, investitsiyalar va bandlikni ta’minlovchi muhim tarmoqlardan biriga aylandi. Globallashuv, pandemiya oqibatlari va raqamli texnologiyalarning rivojlanishi an’anaviy turizm xizmatlarini takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirdi.

Bugungi kunda turizmning raqobatbardoshligi raqamli platformalar, sun’iy intellekt, katta ma’lumotlar va barqaror turizm tamoyillarini joriy etish bilan belgilanadi. Turistlarning shaxsiylashtirilgan, tezkor va sifatli xizmatlarga bo‘lgan talabi innovatsion yondashuvlarni rivojlantirishni taqozo etmoqda.

O‘zbekistonda ham turizmni strategik tarmoqqa aylantirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish va innovatsion turistik klasterlarni rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda [2]. Shunga qaramay, xizmatlar sifatini oshirish, raqamli infratuzilmani takomillashtirish va TravelTech startaplarini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha ilmiy asoslangan yechimlarni ishlab chiqish dolzarb vazifa hisoblanadi.

METODOLOGIYA

Tadqiqotning nazariy-metodologik asosini J. Shumpeterning innovatsiyalar nazariyasi hamda B. J. Payn va J. H. Gilmurning “Tajriba iqtisodiyoti” konsepsiyasi tashkil etadi [3]. Ushbu yondashuvlar innovatsiyalarning iqtisodiy rivojlanishdagi o‘rni va turistlar uchun qo‘shimcha qiymat yaratish mexanizmlarini tushuntirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotda ilmiy abstraksiyalash, tizimli va qiyosiy tahlil, induksiya, deduksiya hamda nazariy umumlashtirish usullaridan foydalanildi. An’anaviy va innovatsion turizm xizmatlari xizmat ko‘rsatish shakli, raqamli texnologiyalardan foydalanish, mijoz bilan o‘zaro aloqa va xizmatlarni shaxsiylashtirish mezonlari asosida ko‘rib chiqildi.

Tadqiqotning tahliliy yo‘nalishi sun’iy intellekt, Big Data, IoT, AR/VR va raqamli platformalarning turizm xizmatlari sifatiga ta’sirini aniqlashga qaratildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari innovatsion turizm xizmatlarining rivojlanishi raqamlashtirish, shaxsiylashtirish va ekologik barqarorlik tamoyillari bilan uzviy bog‘liqligini ko‘rsatadi. Raqamli platformalar, sun’iy intellekt, katta ma’lumotlar hamda VR/AR texnologiyalari xizmatlar sifatini oshirish, turistlar ehtiyojlarini qondirish va turistik hududlarning raqobatbardoshligini mustahkamlash imkonini beradi.

1-jadval.

Innovatsion turizm xizmatlarining asosiy yo‘nalishlari va iqtisodiy ahamiyati

Innovatsion yo‘nalish	Qo‘llaniladigan texnologiyalar	Kutilayotgan natija
Raqamlashtirish	Raqamli platformalar, mobil ilovalar, onlayn bronlash	Xizmatlardan foydalanish qulayligi va tezkorligini oshirish
Shaxsiylashtirish	Sun’iy intellekt, Big Data, tavsiya tizimlari	Individual ehtiyojlarga mos xizmatlarni taklif etish
Virtual turizm	VR va AR texnologiyalari	Tarixiy-madaniy merosni targ‘ib qilish va sayyohlik tajribasini boyitish
Ekologik barqarorlik	Aqlli sensorlar, energiya tejamkor qurilmalar	Resurslar sarfini kamaytirish va ekologik mas’uliyatni kuchaytirish
Raqamli boshqaruv	CRM va PMS tizimlari	Mijozlar bilan ishlash va xizmat ko‘rsatish jarayonlarini takomillashtirish

1-jadval tahlili. Jadvaldan ko‘rinadiki, innovatsion turizm xizmatlari bir-birini to‘ldiruvchi texnologik va tashkiliy yo‘nalishlardan iborat. Raqamlashtirish xizmatlarni bronlash jarayonini soddalashtirsa, sun’iy intellekt va Big Data turistlar talabini tahlil qilish hamda individual takliflarni shakllantirishga yordam beradi. VR/AR texnologiyalari tarixiy obidalarni zamonaviy usullarda namoyish etish imkonini beradi. Ekologik texnologiyalar esa energiya va boshqa resurslardan samarali foydalanishga xizmat qiladi.

O‘zbekiston turizm industriyasida mazkur yo‘nalishlarni rivojlantirish uchun hududlarning mavjud salohiyati va infratuzilma imkoniyatlarini hisobga olish zarur.

2-jadval.

O‘zbekistonda innovatsion turizm xizmatlarini rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari

Ustuvor yo‘nalish	Amalga oshiriladigan chora-tadbirlar	Kutilayotgan samara
Milliy raqamli platforma	Transport, mehmonxona va ekskursiya xizmatlarini yagona tizimga birlashtirish	Turistlar uchun qulaylik va xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish
Raqamli madaniy meros	Samarqand, Buxoro va Xivada AR/VR yechimlarini qo‘llash	Tarixiy obidalarni targ‘ib qilish va sayyohlar qiziqishini oshirish
Ekologik turizm	Chekka hududlarda ekologik turizm va onlayn bronlashni rivojlantirish	Hududiy turizm imkoniyatlarini kengaytirish
Kadrlar salohiyati	Turizm xodimlarini raqamli texnologiyalar bo‘yicha o‘qitish	Xizmatlar sifati va xodimlar malakasini oshirish
Davlat-xususiy sheriklik	Innovatsion loyihalarni birgalikda moliyalashtirish va amalga oshirish	Investitsiyalarni jalb etish va yangi xizmatlarni joriy qilish

2-jadval tahlili. Jadval ma’lumotlari O‘zbekistonda innovatsion turizm xizmatlarini rivojlantirish kompleks yondashuvni talab qilishini ko‘rsatadi. Milliy raqamli platforma turistik xizmatlarni yagona tizimda birlashtirishga, AR/VR texnologiyalari esa tarixiy-madaniy merosni innovatsion usullarda namoyish etishga xizmat qiladi. Chekka hududlarda ekologik turizmni rivojlantirish mahalliy iqtisodiy faollikni oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, raqamli

ko‘nikmalarga ega kadrlarni tayyorlash va davlat-xususiy sheriklikni kuchaytirish ushbu tashabbuslarni amalga oshirishning muhim shartlaridir.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari innovatsion turizm xizmatlarini rivojlantirishda raqamli infratuzilma, malakali kadrlar, ekologik yondashuv va institutsional hamkorlikni uyg‘unlashtirish zarurligini ko‘rsatadi. Jadvalda keltirilgan samaralar kutilayotgan natijalar bo‘lib, ularning haqiqiy iqtisodiy ta’sirini aniqlash uchun keyingi bosqichda statistik ma’lumotlar va amaliy ko‘rsatkichlar asosida empirik baholash o‘tkazish lozim.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari innovatsion texnologiyalar turizm xizmatlarining sifati, tezkorligi va raqobatbardoshligini oshirish uchun muhim imkoniyatlar yaratishini ko‘rsatadi. Bunda turistlarning xizmatlarni mustaqil tanlashi va shaxsiy ehtiyojlariga moslashtirishi alohida ahamiyatga ega.

Shu bilan birga, O‘zbekistonda innovatsion turizm xizmatlarini keng joriy etishda hududlar o‘rtasidagi raqamli infratuzilma tafovuti, xalqaro to‘lov tizimlari bilan integratsiya, malakali kadrlar yetishmasligi va yagona bronlash tizimining rivojlanish zarurati kabi masalalar mavjud.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun turizm subyektlarida CRM va PMS tizimlarini joriy etish, raqamli marketingni rivojlantirish, xalqaro onlayn bronlash platformalari bilan hamkorlikni kengaytirish lozim. Shuningdek, innovatsion loyihalar samaradorligini investitsiyalar rentabelligi (ROI), mijozlar sodiqligi (NPS) va resurslar tejamkorligi kabi ko‘rsatkichlar orqali baholash maqsadga muvofiq.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, innovatsion turizm xizmatlarini rivojlantirish raqamli texnologiyalar, individual xizmat ko‘rsatish va ekologik barqarorlikni uyg‘unlashtirishni talab etadi. Sun’iy intellekt, Big Data, IoT va AR/VR texnologiyalaridan foydalanish turistik xizmatlar sifatini oshirish hamda yangi iqtisodiy imkoniyatlarni yaratishga xizmat qiladi.

O‘zbekistonda milliy TravelTech platformasini rivojlantirish, tarixiy-madaniy merosni raqamlashtirish, ekologik turizmni kengaytirish va kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish ustuvor vazifalar hisoblanadi. Ushbu yo‘nalishlarni izchil amalga oshirish mamlakatning xalqaro turizm bozoridagi raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

[1] World Travel & Tourism Council (WTTC). (2024). Economic Impact Research Report. London: WTTC.

[2] O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 27-iyuldagi ”O'zbekiston Respublikasida turizm sohasini jadal rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi PQ-238-son Qarori.

[3] Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999). The Experience Economy: Work is Theatre & Every Business a Stage. Harvard Business Press.

[4] Buhalis, D., & Law, R. (2008). Progress in information technology and tourism management: 20 years on and 10 years after the Millennium-The state of eTourism research. Tourism Management, 29(4), 609-623.

[5] Xiang, Z., & Gretzel, U. (2010). Role of social media in online travel information search. Tourism Management, 31(2), 179-188.

[6] Sigala, M. (2020). Tourism and COVID-19: Impacts and implications for advancing and resetting tourism research. Journal of Business Research, 117, 312-321.

[7] Hall, C. M. (2019). Constructing sustainable tourism development: The 2030 agenda and the SDGs. Journal of Sustainable Tourism, 27(7), 1044-1060.

[8] Navío-Marco, J., Ruiz-Gómez, L. M., & Sevilla-Sevilla, C. (2018). Progress in information technology and tourism management: A review of 30 years of research. Tourism Management Perspectives, 28, 15-25.

[9] Guttentag, D. A. (2010). Virtual reality: Applications and implications for tourism. Tourism Management, 31(5), 637-651.

[10] Mirzayev, A., & Halimjonova, M. (2025). O'zbekistonda raqamli turizm xizmatlarini rivojlantirishning strategik yo'nalishlari. Iqtisodiyot va Innovatsion Texnologiyalar, 2(1), 45-52.

[11] Gretzel, U., Sigala, M., Xiang, Z., & Koo, C. (2015). Smart tourism: foundations and developments. Electronic Markets, 25(3), 179-188.

[12] Wang, D., Li, X. R., & Li, Y. (2013). China’s 'smart tourism' destination initiative: A taste of the service-dominant logic. Journal of Destination Marketing & Management, 2(2), 59-61.

[13] Tussyadiah, I. P. (2020). A review of research on automation in tourism: Launching the Annals of Tourism Research Curated Collection on Artificial Intelligence and Robotics in Tourism. Annals of Tourism Research, 81, 102883.

[14] Baggio, R. (2020). Complexity, innovation, and tourism. Tourism Review, 75(1), 42-46.

[15] O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 18-martdagi ”Respublikada ichki va ziyorat turizmini jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PF-45-son Farmoni.